

Bernardino Telesio
1581

100

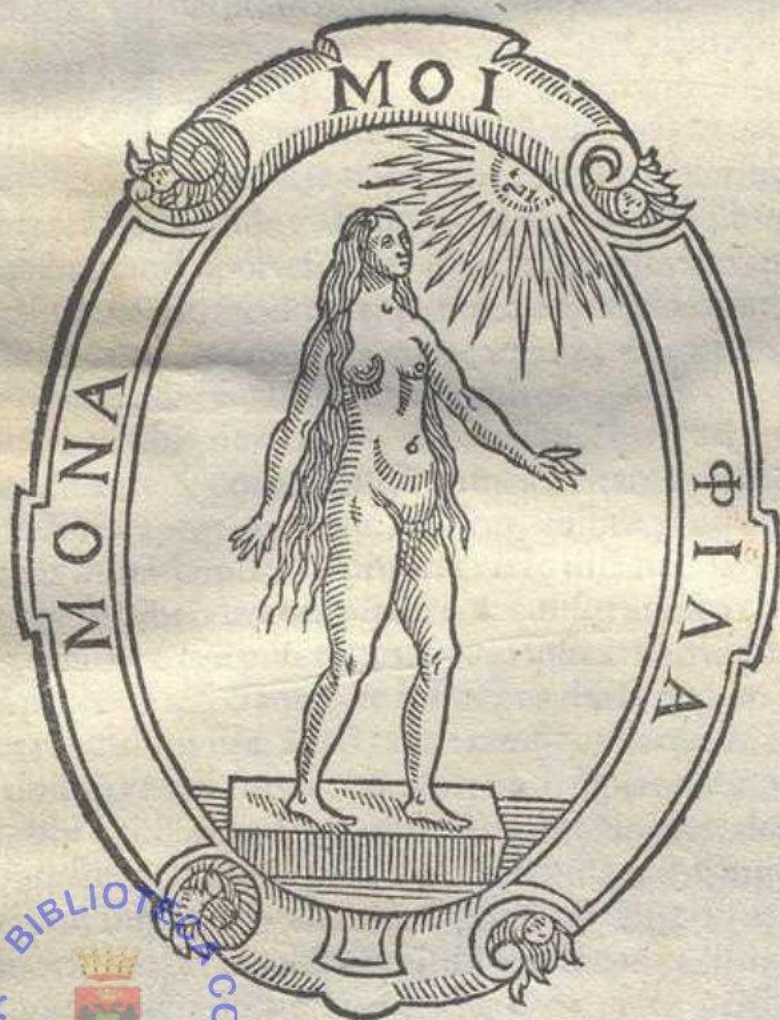

BERNARDINI

TELESII
CONSENTINI

De Rerum Natura iuxta propria prin-
cipia, Liber Primus, & Secun-
dus, denuò editi.

BIBLIOTHECA
COMITUM
DIENNA

Cum Licentia Superiorum.

NEAPOLI,
Apud Iosephum Cacchium,
Anno M D LXX.

BERNARDINI

THESE

COMPTIN

Exemplum librorum proprium

cipia librorum proprium

bus, anno cni.

Com. Biblioteca Superiore

NEAPOLI

Apud hoc. hunc. Gachin.

Anno M D LXX

2

BERNARDINI
CONSENTINI
DE RERVM NATVRA IVXTA
PROPRIA PRINCIPIA,

Liber Primus

*Mundi constructionem, corporumq; in eo contentorum naturam, non ratione, quod
Antiquioribus factum est, inquirendam, sed sensu percipien-
dam, & ab ipsis habendam esse rebus. Cap. I.*

VI ante nos Mundi huius constructionē rerumq; naturam perscrutati sunt, diuturnis quidem vigilijs, magnisq; indagasse illam laboribus, at nequaquā inspexisse videtur: quid enim ijs illa innotuisse videri potest, quorū sermones omnes, & rebus, & sibi etiam ipsis dissentiant, aduersiq; sint? Id verò propterea ijs euenisse videtur, quòd nimis fortè sibi ipsis cōfisi, nequaquam, quod oportebat, res ipsas, earumq; vires intuiti, id rebus ingenium, easq; facultates, quibus donatæ videntur, indidere: sed veluti cū deo de sapientia contendentes, decertantesq; Mūdi ipsius principia, & causas ratione inquirere ausi, & quæ nō inuenerant, inuēta ea sibi esse existimantes, volentesq; veluti suo arbitratu Mundū effinxere & corporibus, è quibus cōstare is videtur, non eā magnitudinē, eamq; dignitatē, & vires, quibus prædita videntur, sed quibus donari oportere propria ratio dictauit, largiti sunt. Nō scilicet eousq; sibi homines placere, & eousq; animo efferri oportebat, vt veluti naturæ præeuntes, & Dei ipsius nō modò sapientiā, sed etiā potentiā affectantes, ea ipsi rebus darēt, quæ ab ipsis habēda erant rebus. Nos non adeò nobis confisi, & tardiore ingenio, & animo donati remissiore, & humanę oīnò sapientiæ amatores, cultoresq; quæ quidē, vel ad summum peruenisse videri debet, si quæ sensus patefecerit, & quæ è rerū sensu perceptarum similitudine haberi possunt, inspexerit Mundum ipsum, & singulas eius partes, & partiu, rerumq; in eo contentarum passiones, actionesq;, atq; operationes intueri proposuimus: illæ enim rectè perspectæ propriam singulæ magnitudinem ac speciem, hæ verò ingenium, viresq;, & naturam manifestabunt: vt si nihil diuinum, nihil admiratione dignum, nihil etiam valdè acutum nostris inesse visum fuerit, at nihil ea tamen vel rebus, vel sibi ipsis repugnent vnquam; sen-

D E R E R V M N A T V R A

sum videlicet nos, & naturam, aliud prætereà nihil sequuti sumus quæ summè sibi ipsi concors idem semper, & eodem agit modo, atque idem semper operatur.

Mundum uniuersum è Cœlo, Terra, mari, & aere, ut è magnis corporibus constare uideri posse; & stellas cum Cœlo deferri. Cap. 2.

MUNDVS vniuersus, quantum intuenti primo aspectu videri potest, è Cœlo, Terraq;, & mari, tum ex aere, qui, quod in Cœli, Terræq;, & maris medio spatium est, occupat vniuersum; constare videtur. Licet enim sensu nullo, nec qui Cœlo subest aer, nec ipsum etiam Cœlum, at stellæ modò in eo contentæ percipiantur: ex ijs tamen, quæ sensu percepta sunt, in corpore illas, & nequaquã à propria substantia dissimili contineri, & quod Cœlo subest spatium corpore itidem repletum esse Cœlo simili, cognatoq;, ratiocinari licet. Quoniam enim vacuum, atq; inane summè auersari, & pati omninò non posse natura videtur: quoniam scilicet mutuò à se ipsis contingi, mutuòq; contactu foueri gaudent entia, & seiungi à seipsis, separariq; summè odio habent, summeque auersantur. Id verò inde manifestum fit, quòd si quid ita ab alio abstrahatur, separeturq;, vt nec aer, nec res alia ulla in abstractæ locū succedat; itaque à re nulla, quæ remanet, contingatur, sectetur hæc illam, vel si immobilis sui naturâ sit, aut contrario, quàm quo sectari oportet, gaudeat motu; propriæ igitur naturæ inferens vim: adeò separata esse entia, & à nullo contingi exhorret, auersanturq;. Nec aerè igitur, qui Terras ambit, nec stellas à nullo contingi, & veluti in inani positas esse, sed & has, & illum à corpore quopiam contingi intelligere licet. Eadem prætereà stellarum omnium circumuolutio vni eas corpori inditas esse omnes manifestè declarat: quoniã enim diuersissimos quidem circulos conficere, & simul eos absolueri videntur omnes, vni corpori inditæ omnes, & cum eo circūagi uideri omninò debent: nam si per se singulæ ferantur, eiusdem cum sint omnes naturæ, eosdem omnes circulos conficere, & circa idem circumuolui centrum rationi congruum sit. Corpus porrò, in quo continentur, Cœlum scilicet ipsum, eiusdem illis substantiæ statuendū omninò est; siquid è quæ proxima posita sunt, similia ea, cognataq; esse, & quæ sese mutuò foueant existimare oportet: cū illis prætereà circumuolui, eandem nimirum operationem operari visum, eiusdem omninò illis naturæ videri debet. Non vt illæ autem calefacere, nec lucere, nec visile omninò esse, quòd in longè

eo tenuissimo, & calor, & lux summè exilis propterea, & summè inest languens, & qualis nō in adeò remota, sed in benè proxima modò agat. Et summa quidē donatū id esse tenuitate inde manifestū fit, q̄ stellarū in supremo ipso fixarū nihil, qđ vel tenues uapores faciunt, aspectū demit, aut immutat. In tenuitate verò calorē lucemq; imminui, languereve, in crassitie cōtrā vires sumere, & uigere, flāmā ipsā declarāt, q̄ in crassioribus accēsā rebus summè calidā, summāq; apparēt lucidā: adeò cōtrā in ualdè tenuib⁹ languēt, vt contingētes ēt, & lābentes nos ne calefaciāt quidē: & quantūuis proximā factā uisiles modò fiūt, non & splendidā ēt, lucidāq;: vt Cœlum ijsdem omninò viribus, eademq; stellis specie donatū esse videri possit: at q̄ in solidioribus illis lōgè inexistāt copiosiores, & propterea sese manifestēt magis. Mūdus itaq; vniuersus ē Cœlo, Terra, mari, & aere, vt ē magnis corporibus constare videri potest.

Mundum uniuersum ē Cœlo tantum, & Terra, ut ē magnis corporibus constare. Cap. 3.

AT diligētius intuenti, nec aer, nec mare magnā Mūdi partes uideri possūt, sed solū Cœlum, & Terra sola: nō siquidē qui inter Terrā, Cælūq; visus est esse aer, eiusdem oīs naturā, & aer omninò omnis videri pōt, sed superior eius pars; & is fortē vniuersus, q̄ supra montiū vertices cōtinetur, Cœlo apponendus oīo est: qui, s. Cœlo contiguus est, continuusq; & modicū quid in se ipsum collectus, Cœli more lucid⁹ fit, splendidusq;: vt stellæ, quæ currere vident, cometæq; si & eæ, vt Aristoteli placet, in illo fiūt, declarant. Nā si non ex illo in seipsum coactō, ē re omninò fiāt oportet, quæ non natura, at modica tantū crassitie ab illo differant: neque. n. quæ contraria sit ad illum efferatur. Tū vel omniū consensu cū Cœlo circumuoluitur, eandē nimirū operat operationem; & cū Cœlo eū, stellisq; circumuolui cometarū motus manifestat, quæ, s. stellis affixæ interdum, & cū stellis circumagi uidentur, vt eiusdē omninò Cœlo substantiæ videri ille debeat. Qui porrò reliquus sit (qui cū illo circumuolui non visus, penitus illi idē uideri non potest,) mareq; quā longissimè absunt, ut magnā Mūdi partes poni possit: (si quidē eæ magnā ponendæ sunt, quæ non immensum quid à reliquis exceduntur) vel simul. n. vtrunq; sumptū, nec a Cœlo modò, sed ab ipsa etiā Terra q̄ longissimè exuperatur. Nam vt nihil min⁹ Terra latum, minusq; amplum sit mare, breuissimū certē est vniuersum, vt cæruleus in vniuersum eius color declarat; nā vbi paulò profundius fit, obscurius ibi, nigriusq; apparet; at vel vbi profundissimū est, q̄ longissimè abest, vt eius

DE RERVM NATVRA

eius altitudo Terræ profunditati cōferri possit: neque .n. vīquā illa vel in gurgitibus ēt ipsis duodecim stadia excedit; & si vniuersa simul sumatur, nō unius fortē stadij longitudinē exæquet: at hæc, quibus breuissima est, duodeciginta millia stadia, alijs lōgē etiā plura exuperat. Aer ēt, qui intra montes continēt, admodum exiguo in spatio contineri vī: altissimi. n. illi qui sunt, decē stadiorū altitudinem Mathematicorū pstantissimis excedere non videntur; at vt excedant quid, qđ inter ipsos est spatiū, Terræ ambitū collatū, nullius videri pōt momenti; vt (quod dictum est) aeris, marisq; magnitudo vel simul sumpta spatio etiā, & mole, lōgissimē à Terra exuperetur; nā materiæ copia, & veluti pondere nullā prorsus Terræ rationē habet, ut vel Terræ cōparatus aer, & mare, nō magnæ Mūdi partes videri possint: Terra verò vel nullā præ Cœlo magnitudinem habere visa, magna tñ & ipsa videri debet, neq; ea tantū rōne, quòd (vt dictum est) reliquas oēs, vel simul iunctas lōgē excedat; sed qđ, si spatio, & mole nulla Cœli pars videri pōt, non & materiæ itidem quantitate, & veluti pondere; sed si vel illa veluti explicetur, & pro crassa tenuis fiat, vel hoc in seipsum veluti conglobetur, & in crassitiem agatur, haud fortē immensum quid ab hoc illa exuperetur, vt verē & ipsa magna Mūdi pars videri possit, si non spatium magnum, magnam & ipsa materiæ sortita portionem.

Cœlum modò, & Terram prima esse Mūdi corpora. Cap. 4.

T non magnæ modò Mūdi partes solum Cœlum, & Terra sola, sed primæ etiā, principesq; videntur; non scilicet magnitudine tantū reliquas exuperare, sed robore ēt, viribusq; & dignitate, ac veluti tempore: siquidē & Cœlum, & Terra perpetuò eadem apparēt, & non modò ab aliorū nullo, neq; hæc, neq; illud cōstitui, corrumpive, sed ne immutari quidem quid: at Terra à Sole solo, & non vniuersa ipsa, sed suprema tantū superficie; Cœlum nihil ab alio vllò vnquā. at eius modò opera, vel quæ ualdē ei similia facta sunt, proximaq; à Terra sola: aer uerò, & mare, aquæve omnes, & cætera omnia, quæ in Cœli Terræq; medio sunt, & quæ in profundioribus Terræ partibus à Terra natura dimota assiduè immutari, corrumpi- que, & assiduè generari videntur, & ab vniuerso vtrunque Cœlo, à longē præsertim robustissimo effici Sole, & à Terra etiam ipsa; à Sole nimirum è Terra fieri omnia, & à Sole Terraque assiduè immutari, & in propriam agi naturam: nisi .n. assiduè in aquas, grana- dinesq; & niues crassescat aer, in immensum excreseat à nouo, quē assiduè

afsiduè educit Sol, afsiduè adauctus, & nisi afsiduè è Terra generetur aqua, & ipsum etiam mare deficiat tandem uniuersum, non in uapores modò solutum, sed in longè plurima entia immutatū, in uersumq; . Nec uerò è Terra à Sole entia constitui omnia, ampliùs manifestari quæras; si siquidē illorum utriusq; & entium reliquorū naturam, speciemq; & operationes intueare, Terram illa omnia à Sole immutari, in propriamq; naturam agi cæptam penè & actam intuebere: ueluti .n. summus Soli calor, summaq; albedo, & lux, & summa sese mouendi inest uis; Terræ contrà summū frigus, summa que obscuritas, & summa sese mouendi impotentia: sic entibus itidem reliquis non alia res vlla, sed calor omnibus, vel frigus, & lux, aut obscuritas, & sese mouendi vel facultas inest, vel impotentia. Eadem itaq; quæ Solis, Terræq; entium itidem reliquorū naturæ, & species, facultatesq; id modò differentes, q̃ non & ipsæ summæ, integraq; sed remissæ oēs; à contrarijs nimirum imminutæ, & ueluti vtrarumq; mediæ factæ. Calida, s. aut frigida entia sunt oīa, lucidaq; vel obscura, & mobilia, vel immobilia. At, vno fortè igne excepto, q̃ idem oīnò Soli videri pōt, nullum æquè Soli calidum, nec lucidum, nec mobile: nullū itidem æquè Terræ frigidū, nec obscurū, nec immobile, vt quod dictū est, Terra oīa videri queant, Solis naturæ particeps facta, vel à Sole propria natura, proprijsq; uiribus, ac specie, at imminuta, donata: vt si eæ primæ, principesq; Mūdi partes videri possunt, q̃ reliquis viriū robore, dignitateq; & tēpore præcedūt, solum Cælum, & Terra sola eæ videri debent, quæ nimirum ab alijs ipsæ nullis constitutæ, nec pati oīnò ab alijs aptæ, ipsæ & seipsas cōstituant, & à seipsis modò immutantur, & alias ipsæ oēs generant, immutantq; & corrumpunt; aer, & mare, aquæve omnes, secundæ, vt quæuis alia, è Terra, & ipsæ à Sole effectæ, & ab ijsdem afsiduè immutatæ, corruptæque: sacre etiā diuinæ Litteræ Cælum solū, & Terram solam prima esse corpora testantur, à Deo Opt. Max. in principio constituta esse, effectaq; enuntiantes.

Cælum & Terrā in sese mutuò agendi ui prædita esse, & entia omnia è duplici natura constituta esse, ex altera, quæ generetur, & corrumpatur, & è remanente altera; & ab hac molem, corpusq; ab illa uerò speciem, atque ingenium entibus præteri. Cap. 5.

Terram porrò immutans Cælum, & ipse præsertim longè robustissimus Sol, & in res illam inuertens longè minùs quàm ipsa est, sibi dissimiles, minùs uidelicet frigidas, minùsq; crassas, & minùs nigras, obscurasque,

DE RERVM NATVRA

tasque, & minùs etiam immobiles, vel minùs saltem ad motum ineptas: est & vbi in valdè etiam similes, cognatasque; in tenuissimos nimirum albissimosque, & benè calidos, beneque mobiles vapores, & in ipsum etiam ignem, qui quid à Sole, stellisque differat videre minimè licet: Terra contrà, si non Cœlum ipsum, ipsumque immutans Solem, vel hoc longè minor facta, & propterea fortè minoribus donata viribus, at illorum opera omnia, vel quæ summè Cœlo, Solique similia effecta sunt, proximaque, & propria illa afficiens natura; deperditas omninò sui partes, & in Cœli naturam agi captas, recuperans assiduè, & sibi ipsi illas restituens vniuersas; nisi enim id fiat, pereat tandem Terra omnis, in Cœlum tandem, Solemque acta. Et Cœlum & Terra in sese mutuò agendi, vtrumque videlicet alterum in propriam substantiam inuertiendi vi præditum videri debet. Et nec Terra, nec Cœlum etià ipsum, ipseque Sol, aut ens aliud omninò vllum, vel summè simile, summeque simplex, atque vnum conspectum verè simplex, verèque vnum esse, sed è duplici natura composita omnia, è remanente nimirum altera, & ex altera pereunte: quoniam enim nec Sol, nec agēs omninò aliud vllum è non ente constituere quid videtur, at ex alio ente omnia; & quæ corrumpuntur, nequaquam in non ens corrupti videntur vlla, sed in aliud ens omnia, vt nec generatio, nec corruptio entis cuiusuis, vera entis totius generatio, vel corruptio, sed eius immutatio videri possit; quod generatur nimirum ens non vniuersum nihil præexistens generari, enascique, sed præexistens nouam speciem assumere; & quod corrumpitur non vniuersum perire, sed eius species modò, atque ingenium, moles verò corpusque remanere; nequaquam verè simplica (vt dictum est) & è natura vnica constituta videri possunt entia; sed ex altera, quæ generetur, & corrumpatur, & quæ ingenium indat, speciemque entibus; & ex altera remanente vsquequaque, & quæ molem præstet, corpusque.

Naturam, quæ accedit, receditque, non unam, simplicemque, sed benè multiplicem et agendi, operandique, ut præditam et incorporatam esse. Cap. 6.

Voniam igitur, iuxta naturam, quæ accedit, receditque, entia immutari, & longè diuersissima fieri videntur, nequaquam vna hæc esse, & verè simplex videri potest; sed benè multiplex, & veluti in multas diuisa, distinctaque species, à quibus singulis singula constituentur entia.

Et